

ti: Kongressi pyytää Unkarin, Venäjän, Suomen ja Viron parlamentteja ja hallituksia ja muita maita, joissa suomalais-ugrilaisia ja samojedeja on perinteisesti asunut, jatkamaan yhteistyötä valtion suomalais-ugrialaisten ja samojediansojen kieliä ja kulttuureja tukevan politiikan alalla. Suurlähettiläs Talvitie käytti taitavasti diplomaatin kykyjään erimielisyyksiä aiheuttaneen loppuasiakirjan saattamisessa kunniallisesti hyväksytyksi.

Kuten edellä siteeraamastani pääministeri Partsin puheesta ilmenee, hän otti esiin aivan samat asiat, joita esitin loppuresoluutioon. Siten ne tulivat kaikkien tietoon.

Seuraava kongressi pidetään vuonna 2008 Hanti-Mansijskissa, jonka erinomaisuuden hantien edustaja kehui suorastaan taivaisiin.

Kiitän Karjalan Sivistysseuraa mahdollisuudesta saada osallistua IV suomalais-ugrialaisten kansojen maailmankongressiin.

SEPPO SUHONEN

Kansalliskielten opiskelu kiinnostaa

Itämerensuomalaisten kielten ja kulttuurin tiedekunnan karjalan ja vepsän osastoon pyrkijöitä oli tänä vuonna runsaasti enemmän kuin useina aikaisempina vuosina. Professori **Pekka Zaikov** toteaa lehdistöhaastattelussa, että uusia opiskelijoita hyväksyttiin lähes kaksi kertaa enemmän kuin ennen. Opiskelijapaikan saaneissa on 20 karjalaista ja 6 vepsäläistä.

Osastossa opetetaan karjalan kielen murteista kahta, varsinaiskarjalaa sekä livviä. Monet opiskelijat osavat kotipaikastaan riippuen jompaakumpaa näistä murteista. Ummikkoja on joukossa muutama.

Poimintoja kuolleitten kirjasta...

Karjalan Tasavallassa toissa vuonna ilmestynyt vanhanaikaisen perheamatun kokoinen, 1 100-sivuihen teos "Pominalne spiski Karelii 1937–1938" on todellinen kuolleitten kirja. Se on tuorein ja kaiketi tähän mennessä täydellisin luettelo ns. suuren terrorin aikana Karjalassa syyttömästi teloitetuista ihmisistä.

Seuraavassa muutamia poimintoja tästä teoksesta, henkilöistä, joista vuosien mittaan on taustatietoja kertynyt.

■ **Iisakki (Iikka) Pirhonen** oli syntynyt Suomussalmella vuonna 1861. Hän oli tullut jo nuorena poikaisena kasakaksi eli rengiksi Kivijärven kylään Juakkosen Olekseille, menestynyt hyvin ja mennyt sittemmin naimisiin isäntätalon tyttären Iron (Lesonen) kanssa.

Lapsia Iikalle ja Irolle syntyi neljä, kaikki poikia. Heistä Miitrei kuoli ollessaan töissä Murmannin rata-työmaalla vuonna 1914 ja Pekka hukui Kuittijärveen; hänen ammatikseen mainitaan sanomalehtimies. Keskimäiset pojat, Matti ja Yrjö, valmistuivat kumpikin opettajiksi, mutta tekivät elämäntyönsä tyystin erilaisissa oloissa – Matti Karjalassa, Yrjö Suomessa.

Kun Vienan Karjalaisten Liitto alkoi perustamisensa jälkeen 1906 hommatta kansankielisiä kouluja Vunaan, tarvittiin opettajia. Niinpä Sortavalan kertokoulunopettajaseminaariin valittiin kolme karjalaisnuorta, Daria Afanasjeff Uhtualta, Veera Pällijeff Ylivieskasta (Uhtua) sekä Iisakki Pirhonen Vuokkiniemestä. Liitto maksoi heidän koulunkäyntinsä. Veera Pällijeff joutui kuitenkin keskeyttämään opintonsa heikon terveytensä takia. Daria Afanasjeff ja Iisakki Pirhonen valmistuivat keväällä 1907.

Molemmat pääsivät heti opetustyöhön. Daria aloitti Uhtuan keskuskylässä 18. elokuuta ja Iisakki Kivijärven Puahkomienvaaran kou-

lussa 9. syyskuuta. Tsaarivallan viranomaiset pitivät kuitenkin kansankielisen opetuksen järjestämistä niin vaarallisena asiana, että jo kuukauden kuluttua, syyskuun lopulla, Arkangelin kuvernööri määräsi koulut suljettavaksi. – 1910-luvulla Iikka Pirhonen toimi opettajana Salmin Työmpäisten kansakoulussa.

Kesken jäänyttä työtä jatkoivat vuonna 1917 VKL:n seuraaja Karjalan Sivistysseura. Lukuvuonna 1917–1918 toiminnassa oli neljä alemmaa kansakoulua (Uhtua, Vuokkiniemi, Repola ja Kivijärvi). Iikka Pirhonen opetti Uhtuan kouluissa. Seuraavana lukuvuotena 1918–1919 koulutoiminta tyrehtyi levottomien olojen takia.

Bolshevikkien valtaantuloon jälkeen Iikan opettajakokemusta ei tarvittu. Ikäkin oli jo kertynyt kohta 60 vuotta. Niinpä hän hoiti kotitaloaan, pieniä viljelyksiä ja ruatoi aikanaan kyläkolhoosissa. Rauhalliset vanhuudenpäivät saivat kuitenkin dramaattisen lopun, kun Iikka Pirhonen vangittiin 25.12.1937, kuljetettiin Kemiin kuulusteltavaksi ja sieltä Karhumäen lähelle Sandarmohiin vakoilijana ammuttavaksi.

■ **Harittana Peltoniemi** oli syntynyt Vuokkiniemen Ponkalahden kylässä vuonna 1882. Hänen alkuperäinen nimensä oli Hariton Iofovitš Prokopjeff. Historian lehdille hän jää kuitenkin nimellä Harittana Peltoniemi.

Tähän muotoon hän nimensä suomensi tultuaan keväällä 1920 valituksi ensin kotikuntansa Vuokkiniemen valtuuskuntaan Uhtuan maakuntapäiville ja siten maakuntapäivillä Vuokkiniemen varaedustajaksi Vienan Karjalan väliaikaiseen hallitukseen varsinaisen edustaja oli Yrjö Mäkelä (Jegor Mäkeläjeff).

Peltoniemi oli ainoa kansallisessa liikkeessä näkyvämmän esillä ollut karjalai-

nen, joka ei lähtenyt maanpakoon, vaan jäi Karjalaan. Tämän hän kuitenkin sai maksaa hengellään suuren terrorin aikana. Peltoniemi vangittiin 26.7.1937 Uhtuan metsätalouden kirjanpitäjän ja kasöörin tehtävistä. Häntä syytettiin mm. vihamielisestä agitaatiosta, vastavallankumouksellisesta toiminnasta ja kielletyn kirjallisuuden levittämisestä.

Harittana Peltoniemi teloitettiin ampumalla Kemistä Uhtualle johtavan maantien varressa 18.10 samana vuonna.

■ **Jalmari Virtanen** oli syntynyt Padasjoella Mainiemen kylässä vuonna 1889. Hän oli kulkeutunut jo vuosisadan alussa Pietariin, missä pääsi alaikäisyydestään huolimatta työhön tehtäseen. Siellä hän imi vallankumouksellisia oppeja, marssi mielenosoituksissa ja kirjoitti runoja työväenlehtiin.

Vuonna 1921 Virtanen siirtyi Petroskoihin, missä perusti ensimmäisen kirjallisuuskerhon Karjalan Kommunin -lehden ympärille. Hänen maineensa runoilijana kasvoi, ja kun Karjalan proletkirjailijoiden yhdistys vuonna 1926 perustettiin, hänestä tuli melkein itseioikeutetusti sen ensimmäinen ja pitkäaikainen puheenjohtaja. Olihan Virtanen paitsi runoilija myös etevä suomentaja sekä pidetty näytelmäkirjailija.

Näin ollen ei ole oikeastaan ihme, että Virtasen 30-vuotistaiteilijajuhlalta lokakuussa 1936 paisui monikansallisen neuvostokirjallisuuden merkkitapaus, jota juhlittiin viikkokaupalla kaupungeissa ja kylissä. Se oli myös tasavallan suomenkielisen päälehden Punaisen Karjalan pääuutinen melkein kuukauden ajan: runoilijan ylistys sai jo henkilöpalvonnan piirteitä.

Tätä taustaa vasten on suorastaan ironista, että näistä juhlista ehti kulua vain puolitoista vuotta, kun Jalmari Virtanen vangittiin

vastavallankumouksellisesta myyräntyöstä syytettynä ja tuomittiin 10 vuodeksi pakotyöhön. Runoilija ei kesittänyt raakaa ja raskasta leirikomentoa täyttä vuotakaan: hän kuoli 4.12.1939 Komin alueella.

■ **Risto Nikitin-Sirén** oli syntynyt Oulangan kylässä vuonna 1905. Hänen vanhempansa olivat Ortjo Juakonpoika Nikitin ja Lukki Huotarintytär. Pojan etunimi oli alkuaan Trifon eli Triihvana, mutta häntä ruvettiin kotona ja kylässä sanomaan Ristoksi. Sukunimen Sirén hän otti käyttöön opettajaopiston jälkeen. Se oli aluksi taiteilijanimi, mutta virallistui aikaa myöten.

Risto Nikitin hakeutui alkeiskoulun jälkeen syksyllä 1922 Uhtuan työläis-ta-

lonpoikaisopistoon. Opiskelu sujui hyvin, ja aikaa jäi myös mieliharrastukselle, musiikille. Seuraavana vuonna hän pääsi jatkamaan opiskelua Petroskoin suomenkieliseen opettajaopistoon. Siellä musiikinopettaja Kalle Rautio huomasi nuoren miehen musikaaliset taipumukset eikä aikaakaan, kun Ristosta tuli opiston orkesterin viulisti.

Nelivuotisen opettajaopiston käytyään Risto Sirénistä tuli paitsi alkeiskoulun opettaja myös kouliintunut muusikko. Hänet määrättiin työhön Kiestingin I asteen kouluun.

Kouluun perustettiin uuden opettajan aloitteesta orkesteri jo seuraavana vuonna. Varat saatiin, instrumen-

tit hankittiin ja aloitettiin harjoitukset. Ensimmäinen virallinen esiintyminen oli syksyn 1928 vallankumousjuhliissa. Vuodesta 1928 Risto Sirén toimi Kiestingin puhallinorkesterin palkallisenä johtajana, ohjasi kansallista kuoroa, keräsi karjalaista kansanmusiikkia, esiintyi solistina ja sävelsi.

Vuonna 1935 Risto Sirén kutsuttiin Uhtuan radion orkesterinjohtajaksi. Orkesteri soitti juhlissa ja teki talvisin pitkiä kiertueita kylästä toiseen.

Risto Nikitin-Sirénin jäljet päättyvät Uhtualle. Nyt kuitenkin tiedämme, mitä tapahtui. Valtiollisen poliisin NKVD:n miehet vangitsivat hänet 24.12.1937. Kuukauden päästä luettiin tuomio:

teloitetaan ampumalla valtiorikoslain vakoilupykälän 58-6 nojalla. Niin päättyi Sandarmohin männikköön 10.2.1938 tämän monitaitoisen musiikkimiehen maallinen vaellus.

Risto Sirénin elämänvaiheista ovat kirjoittaneet ennen perestroikan aikaa mm. Jaakko Rugojev ja Matti Pirhonen. Lopusta molemmat vaikenivat, vaikka tiesivät totuuden tämän viuluvirtuoosin viimeisistä vaiheista. Matti Pirhonen ei tohtinut mainita edes Sirénin Uhtuan-aikaa, vaan kirjoittaa: "Vuodesta 1936 Nikitin-Sirén toimi orkesterinjohtajana Syktyvkarissa (Komissa). Siellä hän sairastui ja kuoli vuonna 1944". – S.VUORISTO

Vanhan Sallan retkellä tutustuttiin mm. suureen saksalaisten sotilaiden hautausmaahan. Muistomerkin äärellä symposiumiin osallistuneet saksalaiset sotaveteraanit. (kuva :Ilmari Homanen).

Jatkosota tutkijan, sotilaan ja siviilien näkökulmasta Kuusamon -symposiumissa

Neljäs kansainvälinen Tie Viena -symposium järjestettiin elokuun puolivälissä Kuusamossa. Sen teemana oli tällä kertaa Viena Karjala jatkosodan jaloissa. Aihetta käsiteltiin ja

arvioitiin monesta näkökulmasta. Mukana oli myös toistakymmentä henkeä käsittävä valtuuskunta Karjalan Tasavallasta.

Historian tutkijat selvittivät sodan taustoja ja tapahtu-

mien kulkua, sotaa käyneet kertoivat omista kokemuksistaan ja vieraalaiset siitä, millaisten valintojen eteen he joutuivat sodan jaloissa.

Symposiumin alkajaisiksi oli suunniteltu kahta opas-

tettua linja-automatkaa itärajan takaisille taistelupaikoille Kiestinkiin ja Sallaan. Ainoastaan toinen niistä toteutui. Hyvistä valmisteluista huolimatta kävi nimittäin niin, että Kiestingin matka